

Vijfhonderd jaar geleden spijkerde kerkhervormer Luther zijn 95 stellingen vast aan de deur van de Slotkerk te Wittenberg. Deze gebeurtenis markeert het begin van de Reformatie, waardoor het kerkelijke leven in Europa ingrijpend veranderde. Bach gaf Luthers leer in werken als de *Matthäus Passion* godenvleugels. Govert Jan Bach, auteur van een luisterboek over de 'grensverleggers' Luther en Bach, aan het woord over muziek als religie en troost.

tekst: Wennike Savenije

Govert Jan Bach: '*Erbarme dich* is een smartlap op topniveau'

'Als er iemand is die alles aan Bach te danken heeft, dan is dat zeker God.'

EMIL CIORAN (Roemeens priester)

Zonder Luther geen Bach

Na zijn dood liet Maarten Luther (1543-1546) een nieuwe kerk, een door hemzelf in het Duits vertaalde Bijbel en een vol gezangenboek na. Twee eeuwen later borduurde Johann Sebastian Bach (1685-1750) voort op Luthers nalatenschap, door zijn passie muziek en cantates te baseren op de Duitse bijbelvertalingen van Luther. Bachs religieuze werken gelden als hoogtepunt van de Lutheriaanse kerkmuziek en als hoogste muzikale uitdrukking van het gedachtegoed van de Reformatie. Maar Bach wilde met zijn ingenieuze muziek niet alleen god vereren, hij streefde met zijn heilige noten ook naar '*Gemüthsergötzung*'. Psycholoog, theoloog en muzikkenner Govert Jan Bach (1947), een verre verwant van de componist en het brein achter drie meesterlijke luisterboeken over Bachs *Matthäus Passion*, de *Johannes Passion*, het *Weihnachtsoratorium* en *Magnificat*, bracht onlangs bij Uitgeverij Rubinstein een vierde 'hoorcollege' uit: *Maarten Luther en Johann Sebastian Bach; twee grensverleggers*. G.J. Bach stelt dat er zonder Luther geen Bach zou bestaan. Maar J.S. Bach reikt hoger: méér dan welke geloofsleer dan ook verbindt zijn muziek hemel en aarde.

Spirituele ervaring

In de overvolle Oude Lutherse Kerk aan het Spui wordt vol overgave *Ein feste Burg ist unser Gott*, het bekendste lied van Luther ingezet. Bijna alle bezoekers op de presentatie van Govert Jan Bachs nieuwste luisterboek – *Maarten Luther en Johann Sebastian Bach; twee grensverleggers* – zingen ruit volle borst mee. Als oud-katholiek doe ik er het zwijgen toe, want eerlijk gezegd irriteert de bekende Lutheriaanse hymne me een beetje door zijn basale eenvoud en plechtstatige rechthoekigheid. Als ik God was zou ik voor Bach of Mozart gaan.

Maar een paar weken later weet Govert Jan Bach die ik opzoek in zijn verrassend landelijk gelegen flat aan de Gaasperplas, me ervan te overtuigen dat Bach zonder Luther ondenkbaar zou zijn geweest, in elk geval voor zover het zijn religieuze werken betreft. Waaronder de *Matthäus Passion*, die dankzij de heruitvoering o.l.v. Mendelssohn in 1829 in Berlijn en later dankzij de spectaculaire mega-uitvoeringen van het Concertgebouworkest o.l.v. Willem Mengelberg, ook geliefd werd onder de katholieken. Sterker nog, hij weet aanneme-